کێشەی شانۆی کوردی ئەکتەرە یا دەرھێنەر؟... حەیدەر عەبدولرەحمان

لە شانۆی کوردی دا ناتوانین نکۆڵی لەوەدا بکەین کە کێشەی ئەکتەرو کێشەی دەرھێنەر دوو کێشەی ریشەیین، سەرباری دەیان کێشەی دیکەی بواری پسپۆری لە تەکنیك و کاری ھونەریی و سینۆگرافی، بەڵام ھەر یەکەیان بە رێژەیەکی جیاواز لە یەکتر، بەڵام ئەگەر بپرسین کامەیان لەوی دیکەیان لە پێشترە بۆ شانۆ،ئەوە دیارە کە کاری شانۆیی کارێکی ھەمە ھەنگیەو ھەموو پێکھاتەکانی لە رەچەڵەکدا تەواوکەری یەکترن بەڵام دەرھێنەر لە پێشەوەی ھەموو ئەوانی دیکەدا دەبینین ،چونکە دەرھێنەر پێشەنگی کارو بونیاتنەرو و بزوێنەری بنەڕەتی دروست بوونی نمایشی شانۆییە.

ئەکتەریش ھەرچەندی پڕ لە بەھرە بێت بە بێ دەرھێنەر دروست نا بێت وەك دەرھێنەریش بە بێ ئەکتەری بە توانا ناتوانێت گوتاری ھونەریی خ□ی□ت پێ بگەیەنێت چەند ئەوەندەی بە دەسەڵات بێت ،ئەوەتا دەرھێنەرە ناودارەکان ھەمیشە پەنا بۆ ئەو ئەکتەرە بە توانستانە دەبەن کە لە فەزای سینۆگرافیا یێکی سیحراوی و شانۆ پڕ دەکەن لە داھێنانی جوان بۆ سرنج راکێشانی بینەرو نغرۆبوونی لە نیو فانتازیای نواندندا .

زۆر جاران درکمان بەوە کردووە کە دەرھێنەرێکی بە تواناو خاوەن ئەزموون چۆن بە ھۆی ئەکتەرێکی بێ توانا شکستی خواردووە، یا بە پێچەوانەشەوە ھەندێ ئەکتەری بە توانا لەژێر دکتاتۆریەتی ھەندێ دەرھێنەری لاوازدا توانستەکانیان تواوەتەوە و فەشەلیان ھێناوە ، کەواتا نمایشی سەرکەوتوو لە سۆنگەو دەسەلاچت و فانتازیای ھەردوو توانادا بەرجەستە دەبێ رەنگە دەرھێنەر لە رەحمی ئەکتەرەوە دروست نەبێت و ھەرگیزیش وەك ئەکتەر نەچوبێتە سەر شان بەڵام ئەو بەھرەو زانست و مەعریفەییەی ھەیەتی ئەو دەسەڵاتەی دەداتێ کە کەبتوانێت بە تێڕوانینی خۆیەوە ئەکتەر بەڕێوە ببات ، یا دروستی بکات .

لە رابووردوودا دەرھێنەرانی ئێمە بۆ پەروەردە کردن و ئامادە کردنی ئەکتەر تەنھا ئەکتەریان فێری نواندن کردووە و ئەو ئامرازە زانستییە شانۆییانەیان بە دەستەوە نەبووە کە خەسڵەتەکانی ئەکتەری تێدا فەراھەم بکەن لە رووی جەستەیی و دەنگ و ئیلقاوئەداو ھونەرەکانی دیکەی ئەکتەرەوە .. بۆیە دەستەپاچە بوونە لە دروست

کردنــی ئەکتەری هاوچــاخی ئەکــادیمی لە رەگەی لابــورو وەرك شۆپ و راهێنــانی جەســتەیی بەردەوام،ئەم فۆرمە تەقلیــدییە هەر تەنهــا بە زەرینەی ئەکتەرەکــــانی ئەمەدا وەنەنووســــاوە ، بگــــرە دەرهێنەرەکانیشمــان ، بە دەر لە ژمارەیەکیــان نەبێــت کە دەرچــووی ئەکادیمیای شانۆیی بەغدا بوونە و شانۆی کوردی پشتی پێ بەستوون ، نەبــوونەتە ئەو دەرهێنەرە پرۆفیشنــالانە کە توانــای دروست کردنــی ئەکتەریان بووبێت بە شێوەیەکی زانستی .

تا دوای راپەڕین هیچ ئەکادیمیایەکی شانۆیی لە کوردستاندا نەبووە بە گەشە پێدانی شانۆی کوردی لە رووی فۆرم و شێوەدا،ئەوانەش کە لە بەغدا دەردەچوون ژمارەیان بە پەنجەی دەست ژمارردراون،بۆیە ئەو کاریگەرییە بنەڕەتییەیان بە سەر گۆڕینی توخمە ئەرگانیکییەکانی شانۆوە نەبووە،سەرچاوەی کارکردنیان تەنها ئەو تیپە شانۆییانە بووە کە ئارەزوومەندانی شانۆ لە دەورییدا گردبوونەتەوە
دەرهێنەرانی ئەمە چونکە دوور بوونە لە شانۆی جیهانیی و بە ئاگا بوونە لە پێشکەوتنەکانی شانۆو فۆرمە نوێ ی و ستایلە هاوچاخەکانی ،هەمیشە دوورە پەرێــز بــوونە لەو پێشکەوتنە و تەنیــا پشتییــان بە ئەزموونە ناوخۆییەکانەوە بەستووە کە نەیان توانیووە ئیزافەی نوێ ببەخشن و مەودای تێڕوانینی ئەو دەرهێنەرانە پەرە پێ بدەن .

دەرهێنەر کاتێك دەتوانێت ئیزافە دروست کات کە توانی بەر لە دروست کردنی نمایش ، خۆی دروست بکات،ئاشنا بە ئەزموونی نوێ ی جیهانیی بێت و چەنــدین وەرك شۆپــی بینیبێـــت ، لە خوێنــدنی ئەکــادیمی پێشکەوتووی خۆیدا فێری وەزیفەی دەرهێنان و چۆنیەتی دروست کردنی ئەکتەرو ئامادەکــاری نمــایشی شــانۆیی بێـــت ، کاتێـــك دەیەوێـــت شانەگەرییەکی چیخۆف ئامادە بکات ،بزانێت ستایلەکانی چیخۆف چۆنە و چیخۆف چ جوداییەکی هەیە لە گەڵ مایرهۆلد و برێخت و ستانسلافسکی و ئەوانی تر،ئەگەر نا گوناهە دەرهێنەرێك کار لە شکسپیر بکات و نەزانە تایبەتمەندییەتی شکسپیر چییە و لە ژیانیشیدا شانەگەرییەکی شکســپیریشی نەدیبێ ، ئایــا ئەکتەرەکــی کــورد ئەگەر دەرهێنەرەکەی ئاشنــا بە شکســپیر نەبــوو بێــت چۆن دەتــوانێت لە شکســپیر بگــات و کاراکتەرەکی وەك ئەتیللۆ بەرجەست بکات ، کە کاتی خۆی (لەڕانس ئۆلیڤیا) لە لابورە شانۆییەکانی بەریتانیا تەنها لە تۆنی دەنگ و ئیلقای دەنگی ئەوکاراکتەرەی شکسپیر بۆ ماوەی شەش مانگ خوێندویەتی بۆیە ئەو دەرهێنەرانەی خاوەنی ئەوئەزمــوونە سادەو تەقلیــدییەی چارەگە سەدەیەك پێش ئەستان و لە جیهانیی نوێ ی شانەدا دابڕاون،لە دەسەڵاتی ئەواندا نییە بتوانن بە ریتمی ئەو سەردەمە نوێیەی شانۆ

بەێن .

سەردەمی ئەمڕۆش وەك رابووردوو وەچەی نوێ ی خۆی پێیە ، لەوانەیە کە هوشیارانە تر لە هەلو مەرجی رابووردوو دەتوانن هەڵسوکەوت لەگەڵ شانۆدا بکەن و فۆرمەکی نوێ بە شانۆ ببەخشن ، هەرچەند من دەنیام کە هەر تەنها ئەکادیمیا شانۆییەکان سەرچاوە نین بۆ ئەو گۆڕانکارییە ، ئەوانیش ئەستاکە بە گشتی دووچاری قەیرانی ئەو مامۆستا شانۆکارانەن کە دەسەڵاتی پێگەیاندنی قوتابیە ئەکادیمییەکانیان هەبێت ، ئەو مامۆستایانەی بە مامۆستای شانۆ ناوزەد کراون، کەچی دەسەڵاتی خۆ پێگەیاندنی خۆیان نیە نەك قوتابیەکانیان، تەنیا چەند مامۆستایەك نەبێت کە ژمارەیەك لەو قوتابیە بەهرەمەندانەیان لە بواری دەرهێنان و ئەکتەری دا جۆش داوە و ئامادەکارییەکی تەندروستیان بۆ کراوە، بەڵام دامەزراوە ئەکادیمییەکان هەر بەوەندە ناتوانن دەرهێنەرو ئەکتەر بۆ شانۆ دروست بکەن، ئەگەر ئەو قوتابیە بەهرەمەندانە ئاشنا بە ئەزموونی نوێ نەکەن، وەك چۆن قوتابیانی بەشی ئەڵمانی و تورکی قۆناغی چوار کە سالانە دەنێردرێنە دەرەوەیوڵات بۆ فێر بوون، بەهەمان شێوەش ئەو قوتابیە شانۆکارانە ڕەوانەی ئەوروپا بکرێن بۆ بینینی خولی راهێنان و وۆرك شۆپی زانستی و بینینی بەرهەمی بیانی ، یاخود ئەو دەرهێنەرو راهێنەرە جیهانیانە بانگهێشتی کوردستان بکرێن بۆ ئەوەی ئەو قوتابیانە لە ئەزموونی نوێ ی پراکتیکی شانۆ بە تایبەت لە رووی ئامادەکردنی جەستەو فیزیکی جەستەو دەنگ و ئیلقاو نواندنەوە..

نەك هەر قوتابیەکان بگرە مامۆستایانی شانۆ زۆرتر پێویستییان بە دەوڵەمەند کردنی ئەزموون هەیە ، بۆیە وا دەخوازێ کە لە چوارچیوەی پەیوەندییە ئەکادیمیە نەو دەوڵەتیەکان ڕەوانەی دەرەوە بکرێن و لە وڵاتە پێشکەوتووەکانی شانۆدا خوێندنی خۆیان پەرە پێ بدەن ، وەك چۆن لە هەشتاکاندا د. سەلاح قەسەب مامۆستای ئەکادیمیای شانۆیی لەکاتی خوێندنیدا لە یوگسلافیا شانۆیی (وەنە) ی گواستەوە ئێراق .

هەروەها دەکرێت ئەکادیمیا شانۆییەکانی ئێمە سوود لە ئەزموونیی جیهانیی کەسانی پسپۆری وەك د. فازڵ جاف ، نیگارحەسیب قەرەداغی ،شەماڵ عومەر ، دیار عومه ر ببینن بۆ سازدانی وۆرك شۆپ و دروست کردنی لابوور لە کوردستاندا ، وەك چۆن ئەو زاتانە ئەستاکە بە بەردەوامی ئەو وۆرك شۆپانە لە وڵاتانی جیهان ساز دەکەن ، بە هەمان شێوەش کوردستان سوود لە ئەزموونی ئەو پسپۆرانە وەربگرێ .

دەکرێ لە سەر ئاستی تاك ئاماژە بەوە بدەین کە لەو ماوەیەدا هەندێ لە دەرهێنەرە لاوەکانمان هەوڵی دروست کردنی روخساری نوێیان داوە و چەندین ئەکتەری کوڕوکچیان بە توانستێکی ئەرێنیانە هێناوەتە سەرشانۆو بەو نمایش و فۆرمانەی لە سەر شانۆدا بەرجەستەیان کردووە ، دەسەڵاتی لێهاتووانەی ئەو دەرهێنەرە لاوانە س□ل□م□نراوە لە رووی دروست کردنی ئەکتەرەوە ، ئەودەرهێنەرانە پێیان وایە کە هەندێ ئەکتەری سواوی لە قالب دراو ، ناتوانن بە جەستەو ئەدا گوتاری دەرهێنەرەکان لە سەرشانۆدا بگەین□ن□ بینەر .. بۆیە ئەکتەر لە کەرەستە خاوەکانی جەستە دروست دەکەن و بەو شێوەیەش تەوزیفی دەکەن کە ئەوان دەیانەوێت ، لە هەمان کاتیشدا ئەو دەرهێنەرانە جگە لە پێشکەش کردنی نمایشێکی شانۆیی ئەرکێکی قورسترو سەخت و دژوارتر دەگرنە ئەستۆی خۆیان کە ئەویش دروست کردنی ئەکتەری نوێ و روخساری نوێیە .. دەشیس□ل□م□نن کە ئێمە دەسەڵاتی گۆڕینی شان□ی خو□نی کوردیمان هەیە